

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס

שם הקורס

מבוא לתורת הסוד העברית

ד"ר נעמה בן-שחר | פילוסופיה יהודית

מס הקורס 30159-01 |

Introduction to Jewish Mysticism

שיעור

4

תשפ"ז

שנתי

יום ב' 16:00-18:00

בתיאום עם המרצה

naama.ben-shachar@biu.ac.il

סוג הקורס:

היקף נ"ז:

שנת לימודים:

סמסטר:

יום ושעה

שעת קבלה:

מייל מרצה:

קישור לאתר למדה:

—

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס)

בקורס זה נסקור, מזווית כרונולוגית-היסטורית, את תולדותיה של תורת הסוד העברית מהעת העתיקה ועד לימינו. נבחן איזה תחומים כלולים באותו "סוד" וכיצד התייחסו אליו הוגים שונים בתקופות שונות. בהתאם לחלוקה הכרונולוגית יחולק הקורס לשלוש חטיבות: העת העתיקה, ימי הביניים והעת החדשה. החטיבה הראשונה תכלול דיונים עקרוניים על גבולותיו של הסוד ומונחים טרמינולוגיים שילוו אותנו במהלך השנה. כמו כן נדון בתורת הסוד בעת העתיקה, בייחוד כפי שזו באה לידי ביטוי בספרות חז"ל, בספרות ההיכלות והמרכבה ובספר יצירה.

בחטיבה השנייה נעמוד על השינוי המהותי שעוברת תורת הסוד במעבר מהעת העתיקה לימי הביניים והמגמות החדשות שמלוות שינוי זה ושבאות לידי ביטוי בחוגים שונים ותפיסות שונות כגון חוג משפחת קלונימוס, הקבלה הספירית לגוניה והקבלה הלשונית. החטיבה השלישית אף היא נושאת עימה שינוי והתפתחות במקומה של הקבלה ביהדות, ואנו נתמקד בשלוש תופעות מרכזיות: קבלת צפת, השבתאות והחסידות.

מטרות/תוצרי הלמידה)

בקורס זה נלמד על חוגים, אישים, חיבורים, מושגים ונושאים תמטיים שהשפיעו ועיצבו את תורת הסוד העברית, מן העת העתיקה ועד ימינו.

ידע

בסופו של הקורס מצופה מהתלמידות ומהתלמידים להכיר את דרך התפתחותה ההיסטורית של תורת הסוד, את החוגים והאישים שנדונו בשיעורים. המשתתפים\ות יתבקשו להשוות בין גישות מחקר שונות כפי שבאו לידי ביטוי במאמרים ובשיעורים. כמו כן מצופה מהתלמידות ומהתלמידים להכיר את הטרמינולוגיה הייחודית ונושאי חתך שחוזרים ונידונים בתורת הסוד העברית מזוויות שונות.

מיומנויות

הלומדים ינתחו טקסטים מזמנים שונים, עם טרמינולוגיה שונה ויעריכו את האבולוציה של מספר רעיונות בתורת הסוד העברית ואת העמדות המחקריות המגוונות.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:)

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת	הערכה תהליכית/ מעצבת (להרחבה)
1	הגדרת תורת הסוד: מעשה בראשית ומעשה מרכבה	למידה בקבוצות/ מרצה אורח.ת	משה הלברטל, סתר וגילוי: הסוד וגבולותיו במסורת היהודית בימי הביניים, יריעות ב (תשס"א), עמ' 28-10.	
2	מבוא טרמינולוגי: המושגים מגיה, מיסטיקה, תיאורגיה			
3	ספרות ההיכלות		יוסף דן, "יורדי המרכבה וראשיתה של המיסטיקה היהודית", תולדות תורת הסוד העברית, ב, ירושלים תשס"ט, עמ' 715-678.	
4	המיסטיקה במדרש ובספרות ההיכלות: הכניסה לפרדס			
5	שיעור קומה		גרשם שלום, "שיעור קומה: הדמות המיסטית של האלוהות", פרקי יסוד בהבנת הקבלה וסמליה, ירושלים תשל"ו, עמ' 172-157.	
6	ספר יצירה		יוסף דן, ספר יצירה בתולדות המחשבה היהודית, הנ"ל, תולדות תורת הסוד העברית, ב, ירושלים תשס"ט, עמ' 579-545.	
7	ספר יצירה (המשך)			
8	תורת הסוד במעבר לימי הביניים		Tzahi Weiss, 'The Reception of Sefer Yetsirah and Jewish Mysticism in the Early Middle Ages', <i>The Jewish Quarterly Review</i> , 103-1 (2013), pp. 26-46.	
9	השכינה		גרשם שלום, "השכינה", פרקי יסוד בהבנת הקבלה וסמליה, ירושלים תשל"ו, עמ' 307-259.	
10	חסידות אשכנז		נעמה בן-שחר, "חסידות אשכנז", אבריאל בר לבב, מבוא לקבלה, האוניברסיטה הפתוחה תשפ"ב, עמ' 281-253. (לשיעורים 10-11)	
11	חסידות אשכנז			
12	מבוא קצר על קבלת הספירות: היסטוריה, טרמינולוגיה ומחקר		צחי וייס, ראשית הקבלה: חשיבה מחודשת, ירושלים תשפ"ה, עמ' 43-13.	
13	ספר הבהיר		יוסף דן, "מקומו של 'ספר הבהיר' בתולדות תורת הסוד העברית", תולדות תורת הסוד העברית, ז, ירושלים תשע"ב, עמ' 138-106.	

14	ראשית הקבלה בפרובנס		משה אידל, "הכוונה בתפילה בראשית הקבלה: בין אשכנז ופרובאנס", פרת יוסף: עיונים מוגשים לכבוד הרב דר. יוסף שפרן, בעריכת ב' שפרן וא' שפרן, ניו זשערסי תשנ"ב, עמ' ה-יד.
15	הקדמת הרמב"ן לפירושו על התורה		
16	הקבלה הלשונית: ר' אברהם אבולעפיה		משה אידל, אברהם אבולעפיה: לשון, תורה והרמנויטיקה, ירושלים תשנ"ד, עמ' 9-29.
17	כוחות הרע: ר' יצחק הכהן והאצילות השמאלית		
18	זוהר: קונטקסט ודוגמה		שלום גרשם, "הזוהר", זרמים ראשיים במיסטיקה היהודית, תל אביב 2016, עמ' 171-220.
19	מטלת כיתה		
20	המעבר מימי הביניים לעת החדשה: מעמד הקבלה		
21	קבלת צפת		יורם יעקבסון, מקבלת האר"י ועד החסידות, תל-אביב 1984, עמ' 17-51. (לשיעורים 21-22)
22	קבלת צפת (המשך)		
23	קבלת האר"י		
24	שבתאות		גרשם שלום, "מצווה הבאה בעבירה", מחקרים ומקורות לתולדות השבתאות וגלגוליה, ירושלים תשל"ד, עמ' 16-42.
25	חסידות		גרשם שלום, "חסידות: השלב האחרון", תרגמה: צביה נרדי, השלב האחרון: מחקרי החסידות של גרשם שלום, בעריכת דוד אסף ואסתר ליבס, ירושלים תשס"ט, עמ' 1-21.
26	סיכום		

* ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

ציון סופי

במהלך הקורס יוקדש שיעור אחד למטלה שתכלול עבודה בקבוצות ופרזנטציה קצרה: 10% מהציון הסופי.

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
תרגיל	10 %
מבחן מסכם	90 %

דרישות הקורס

נוכחות 85%, קריאת המאמרים, תרגיל, מבחן מסכם.

דרישות קדם

אין

ביבליוגרפיה: תכנים לקריאה, צפיה והאזנה

- אידל, משה. אברהם אבולעפיה: לשון, תורה והרמנויטיקה, ירושלים תשנ"ד, עמ' 9-29.
- אידל, משה. "הכוונה בתפילה בראשית הקבלה: בין אשכנז ופרובאנס", פרת יוסף: עיונים מוגשים לכבוד הרב דר. יוסף שפרן, בעריכת ב' שפרן וא' שפרן, ניו זשערסי תשנ"ב, עמ' ה-יד.
- בן-שחר, נעמה. "חסידות אשכנז", אבריאל בר לבב, מבוא לקבלה, האוניברסיטה הפתוחה תשפ"ב, עמ' 253-281.
- דן, יוסף. "יורדי המרכבה וראשיתה של המיסטיקה היהודית", תולדות תורת הסוד העברית, ב, ירושלים תשס"ט, עמ' 678-715.
- דן, יוסף. "מקומו של 'ספר הבהיר' בתולדות תורת הסוד העברית", תולדות תורת הסוד העברית, ז, ירושלים תשע"ב, עמ' 106-138.
- הלברטל, משה. סתר וגילוי: הסוד וגבולותיו במסורת היהודית בימי הביניים, יריעות ב (תשס"א), עמ' 10-28.
- וייס, צחי. ראשית הקבלה: חשיבה מחודשת, ירושלים תשפ"ה, עמ' 13-43.
- יעקבסון, יורם. מקבלת האר"י ועד החסידות, תל-אביב 1984, עמ' 17-51.
- שלום גרשם. "הזוהר", זרמים ראשיים במיסטיקה היהודית, תל אביב 2016, עמ' 171-220.
- שלום, גרשם. "השכינה", פרקי יסוד בהבנת הקבלה וסמליה, ירושלים תשל"ו, עמ' 259-307.
- שלום, גרשם. "חסידות: השלב האחרון", תרגמה: צביה נרדי, השלב האחרון: מחקרי החסידות של גרשם שלום. בעריכת דוד אסף ואסתר ליבס, ירושלים תשס"ט, עמ' 1-21.
- שלום, גרשם. "מצווה הבאה בעבירה", מחקרים ומקורות לתולדות השבתאות וגלגוליה, ירושלים תשל"ד, עמ' 16-42.
- שלום, גרשם. "שיעור קומה: הדמות המיסטית של האלוהות", פרקי יסוד בהבנת הקבלה וסמליה, ירושלים תשל"ו, עמ' 157-172.